

Galos, Adam

"Bismarck und das Legitimitätsprinzip bis 1862", Kurt Bigler, Winterthur 1955 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 49/1, 185

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

rodówce wymaga konfrontacji z najświeższymi doświadczeniami międzynarodowego ruchu robotniczego. Na zakończenie podkreślić należy krytyczny stosunek Kozinina do źródeł, wśród których autor obraca się z dużą swobodą, oraz znakomite opanowanie warsztatu przez historyka, który zalicza się do grona niecierpliwych znawców tego okresu.

Adam Leśniewski

Kurt Bigler, *Bismarck und das Legitimitätsprinzip bis 1862*, Verlag P. G. Keller, Winterthur 1955, s. 117.

Ogromna literatura historyczna narosła wokół postaci Bismarcka powiększa się z każdym rokiem. W samym tylko okresie powojennym około 20 autorów pisało mniejsze lub większe prace na jego temat, a pomimo to jeden z historyków stwierdził, że nowa biografia Bismarcka jest konieczna („Historische Zeitschrift“ t. 181, s. 634). Praca Biglera nie ma być w najmniejszej mierze taką biografią jak choćby wydana niedawno książka historyka angielskiego, Taylora¹. Na podstawie wypowiedzi Bismarcka sprzed 1862 r. („Gedanken und Erinnerungen“ jako napisane później omówione zostały w załączniku) autor zanalizował jego stanowisko wobec zasady legitymizmu. Wyniki tej analizy stanowią ciekawe uzupełnienie naszej wiedzy o Bismarcku, pozostające zresztą w zgodzie z przyjętymi poglądami.

Według autora w wypowiedziach Bismarcka zaszła widoczna ewolucja od zgody na zasady legitymistyczne do ich całkowitego odrzucenia. Etapami tej ewolucji były: okres Olomuńca (zwłaszcza przemówienie z 3 grudnia 1850), korespondencja z gen. L. Gerlachem i przeniesienie do Petersburga; głównymi jej przejawami: wysuwanie na czoło dobra państwa ponad zasadę legitymizmu, operowanie głównie kategoriami racji stanu polityki zagranicznej, stanowisko wobec Napoleona III; wreszcie czynnikami hamującymi: walka z rewolucją, która zmuszała do koncesji na rzecz zasady legitymizmu, i związanie z kołem skrajnych ultrasów.

Autor zatrzymał się na momencie rozpoczynania przez Bismarcka wielkiej kariery politycznej, ale przedstawiona przez niego ewolucja wypowiedzi „żelaznego kanclerza“ dowodzi, że poglądami przerósł on swoją klasę na kilka lat wcześniej, nim zaczął w sposób niezwykle zręczny stosować swoją „bezwzględna, oportunistyczną, pozbawioną względów na legalność, nagą i brutalną politykę realną“. Obalać trony niemieckie dla dobra Prus gotów był już w 1859 r. Wcześniej dokonany został zasadniczy krok ku poglądom, w myśl których określi później politykę jako *Kunst der Möglichen*.

Pracę Biglera określić można jako wąską i specjalną. Choć daje ona teoretyczny wywód pojęcia legitymizmu, nie przynosi pełnego obrazu stanowiska, jakie wobec tej zasady zajmowali najbliżsi towarzysze partyjni Bismarcka. Nie wspomina zupełnie o dalszej ewolucji jego postawy politycznej, co zresztą byłoby zagadnieniem bardzo obszernym i jest lepiej znane. Natomiast na niewielkim, zakreślonym przez siebie wycinku daje ona wartościowe wyniki.

Adam Galos

¹ Zob. recenzję H. Wereszyckiego z książki Taylora, „Przegląd Historyczny“ t. XLVIII, 1957, nr 3, s. 592 nn.